OIKEUSVALTIO KESKUS | HELSINGIN YLIOPISTO

Muistio
12.3.2024

Oikeusvaltiokeskuksen lausunto asiassa E 58/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024–2029

Oikeusvaltiokeskus kiittää eduskunnan suuren valiokunnan työjaostoa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029.

Suomen tavoitteissa on hyvin ja johdonmukaisesti otettu huomioon EU:n perussopimuksistakin kumpuavana oikeusperustana oikeusvaltioperiaate. On myönteistä, että oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen, korruption torjunta ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen ovat edelleen Suomen edistämiä painopisteitä ja että EU-budjetin rahoitusta halutaan sitoa oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen. On myös oikeusvaltion kannalta tärkeää, että Suomi edistää EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Oikeusvaltiollisuuden ja strategisen kilpailukyvyn välillä on vahva korrelaatio. Samoin kuin oikeusvaltioperiaatetta noudattavat kansallisvaltiot ovat taloudeltaan vahvempia, myös unionin kilpailukyky vahvistuu tukemalla oikeusvaltiollisuutta. Pääprioriteettien sisällä korostetaan ansiokkaasti avoimuutta ja sääntöperustaisuutta kansainvälisessä kaupassa. Vastaavasti oikeusvaltioperiaatteen tulisi sisältyä laajemmin EU:n kauppapolitiikkaan, kansainvälisiin kumppanuuksiin ja kehityspolitiikkaan mm. sisällyttämällä unionin tekemiin kauppa- ja yhteistyösopimuksiin oikeusvaltiolausekkeita joko osana ihmisoikeuslausekkeita tai erillisinä kohtinaan. Koska Suomessa on runsaasti oikeusvaltioalan osaamista, Suomen olisi mahdollista pyrkiä vaikuttamaan entistä vahvemmin unionin kauppapolitiikan, kansainvälisten kumppanuuksien sekä kehityspolitiikan sisältöihin ennakollisesti.

Myös kokonaisturvallisuuden parantamisen näkökulmasta oikeusvaltiollisuuden vahvistaminen on keskeistä: vahvat oikeusvaltiot eivät kansainvälisoikeudelliseen järjestelmään sitoutuessaan aloita hyökkäyssotia.

Kestävän kehityksen turvaamisessa, ilmastonmuutoksen torjumisessa ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa on yhtä lailla syytä kiinnittää huomioita oikeusvaltioperiaatteeseen ja kytkeä kaikkiin toimiin korruption torjunta.

Osana häiriönsietokyvyn vahvistamista teknologisten ratkaisujen ohella on syytä kiinnittää jo valmisteluvaiheessa erityistä huomiota sääntöperustaisuuteen ja oikeusvaltiollisuuteen kansalaisten turvallisuuden tehokkaaksi toteuttamiseksi.

Vastaavasti kuin yllä lausuttiin kauppapolitiikasta sekä kansainvälisistä kumppanuuksista ja kehityspolitiikasta, myös EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa Suomen tulisi pyrkiä vaikuttamaan

oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sisältöjen valmistelua.

Kirjaukset vahvasta tuesta Ukrainalle ovat erittäin tarpeellisia. Kuten Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan on kirjattu, myös unionitasolla kaikessa tuessa tulisi ottaa huomioon oikeusvaltiorakenteiden vahvistaminen sekä korruptiontorjunta. Oikeusvaltiokeskus esittää harkittavaksi, että hallitusohjelmakirjaus sisällytettäisiin osaksi avaintavoiteasiakirjaa.

Oikeusvaltiokeskus on omassa toiminnassaan syventänyt osaamistaan kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuutteen liittyen. On selvää, että sisäisen turvallisuuden ohella järjestäytynyt rikollisuus uhkaa myös oikeusvaltiorakenteita ja kytkeytyy vahvasti korruptioon ulkosuhteissa. Kirjaukset järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta voisivat olla voimakkaammin osa unionin kauppapolitiikan sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan valmistelua etenkin ajatellen EU:n laajentumista.

Oikeusvaltiokeskus työskentelee muun muassa Albaniassa ja Ukrainaa tukien ja kiittää mainintaa oikeusvaltiokehityksestä osana jäsenyyskriteerien täyttämiseen perustuvaa laajentumista. Kirjaukset laajentumisesta ottavat hyvin huomioon myös hallitusohjelman kirjaukset Ukrainaan annettavasta tuesta.

Osana Suomen EU-vaikuttamista ja ennakkovaikuttamisen tehostamista ja jatkuvaa strategisten prioriteettien määrittämistä, vaikuttamista ja seurantaa Oikeusvaltiokeskus esittää, että oikeusvaltiollisuus ja korruption torjunta otettaisiin huomioon läpileikkaavina periaatteina.

Lisätietoja Oikeusvaltiokeskuksesta: www.helsinki.fi/oikeusvaltiokeskus

Kunnioittaen

Helsingissä 12.3.2024

Tuija Brax, johtaja
Oikeusvaltiokeskus
Helsingin yliopisto

Sähköposti: tuija.brax@helsinki.fi
Puhelin: 0294 123 201